

**MINISTERSTWO RODZINY, PRACY I POLITYKI
SPOŁECZNEJ**

Departament Pomocy i Integracji Społecznej

PODSEKRETARZ STANU

Elzbieta Bojanowska
ZATWIERDZAM

Program

„Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”

Warszawa, listopad 2017 r.

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
I. Cele Programu	4
II. Cele szczegółowe Programu.....	4
III. Podmioty, które mogą ubiegać się o dofinansowanie	6
IV. Realizatorzy Programu oraz ich zadania.....	7
V. Główne zasady realizacyjne Programu.....	8
VI. Finansowanie Programu.....	9
VII. Zasady składania ofert.....	9
VIII. Tryb realizacji Programu....	10
IX. Mierniki.....	11
X. Przewidywane efekty realizacji Programu.....	12

WPROWADZENIE

Podstawą prawną Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”, dalej zwanego „Programem” jest art. 23 ust. 1 pkt 7a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.), zwana dalej „ustawą o pomocy społecznej”.

Program ma charakter uzupełniający wobec ustawowych zadań własnych samorządów gmin w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinom. Wsparcie finansowe w ramach Programu daje również możliwość wzmocnienia działalności podmiotom funkcjonującym w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, które realizują zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zgodnie z wynikami trzyletniego ogólnopolskiego badania EZOP – „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostępność psychiatrycznej opieki zdrowotnej”, stwierdzono, iż w badanej próbie 10 tysięcy respondentów w wieku między 18 – 64 lat, u 23,4% osób rozpoznano w ciągu życia przynajmniej jedno zaburzenie psychiczne z 18 zaburzeń zdefiniowanych wg Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10 i Klasyfikacji Zaburzeń Psychiczych Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego DSM-IV. Wśród nich, co czwarta przebadana osoba doświadczała więcej niż jednego zaburzenia, a co dwudziesta piąta – trzech i więcej.

Należy również zauważyć, iż od 2009 r. systematycznie wzrasta liczba osób z zaburzeniami psychicznymi wymagająca specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. W latach 2012- 2015 wzrost ten kształtował się na poziomie 16%.

Zwiększająca się liczba osób z zaburzeniami psychicznymi powoduje konieczność wdrażania nowych, dostosowanych do potrzeb i wiedzy w tym obszarze, metod pracy z tą grupą społeczną.

Użyte w treści Programu pojęcie „zaburzenie psychiczne” należy definiować zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych – ICD-10 oraz ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 882).

I. CELE PROGRAMU

Celem głównym Programu jest tworzenie warunków sprzyjających poprawie sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza osób chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo, a tym samym wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia społecznego poprzez dofinansowanie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

W ramach celu głównego wyznaczone są następujące cele szczegółowe:

1. Aktywizacja społeczna, psychiczna oraz fizyczna osób z zaburzeniami psychicznymi.
2. Zwiększenie różnorodności i poprawa jakości usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.
3. Integracja osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym.
4. Wsparcie dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi.

II. CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU

Realizacja celów szczegółowych oparta powinna być na:

1. Tworzeniu i organizowaniu:
 - partnerstw pomiędzy różnymi instytucjami i podmiotami działającymi w obszarze pomocy i integracji społecznej na rzecz inicjowania przedsięwzięć dla pokonywania przez osoby z zaburzeniami psychicznymi barier uniemożliwiających im uczestniczenie w życiu społeczno-gospodarczym, szczególnie w miejscu zamieszkania lub pobytu,
 - systemu kompleksowej oceny jakości i efektywności usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi, przywracania ich do funkcjonowania w lokalnym środowisku zamieszkania, miejscu pobytu, a także oceny skali i poziomu ich integracji społecznej,
 - lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz programów, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem przypadków osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - lokalnych projektów i programów związanych z organizowaniem i funkcjonowaniem różnorodnych ofert oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, wykorzystujących potencjał dialogu społecznego na rzecz włączania społecznego tych osób i wyposażenie ich w kompetencje umożliwiające im pełnienie różnorodnych ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych pozostałym członkom społeczności, w której żyją osoby z zaburzeniami psychicznymi.

2. Promowaniu dobrych praktyk, wzorów i modeli:

- pomocy omawianej grupie osób, w tym usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi przez jednostki organizacyjne służb pomocy społecznej oraz celem tworzenia sieci optymalnych ofert wsparcia,
- funkcjonowania osób z zaburzeniami psychicznymi w ich środowisku społecznym, a także w instytucjach zapewniających im wsparcie,
- integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, głównie przez wyposażenie ich w kompetencje umożliwiające pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznej dostępnej osobom sprawnym, a także przez zmianę istniejących stereotypów dotyczących oceny przydatności społecznej tych osób,
- wspierania rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi przez efektywniejsze wykorzystanie transferów socjalnych.

Cel 1. Aktywizacja społeczna, psychiczna oraz fizyczna osób z zaburzeniami psychicznymi:

W ramach celu 1 preferowane będą następujące działania:

- spotkania terapeutyczne mające na celu zrozumienie własnej sytuacji i poprawę kontaktu z otoczeniem,
- warsztaty mające na celu rozwój zainteresowań i umiejętności, które wpłyną pozytywnie na samoocenę uczestników oraz będą prowadziły do ich usamodzielnienia,
- działania wspierające rehabilitację społeczną dzieci,
- formy aktywności uwzględniające indywidualne zainteresowania osób z zaburzeniami psychicznymi,
- imprezy rekreacyjne służące rozwojowi i aktywności społecznej oraz fizycznej osób z zaburzeniami psychicznymi,
- inne, a zarazem innowacyjne formy spędzania czasu wolnego jako alternatywa dla powszechnie przyjętych form pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Cel 2. Zwiększenie różnorodności i poprawa jakości usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi:

W ramach celu 2 preferowane będą następujące działania:

- poszerzenie oferty środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, w celu stworzenia pełnego systemu pomocy i udzielania kompleksowej pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinom,
- upowszechnienie wiedzy na temat form wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, w celu dotarcia do jak najszerszej grupy odbiorców,

- szkolenia, kursy podnoszące kwalifikacje kadry pracującej z osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Cel 3 . Integracja osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym:

W ramach celu 3 preferowane będą następujące działania:

- rozwój nowych form i metod wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- przedsięwzięcia, których celem jest podniesienie świadomości społecznej na temat zaburzeń psychicznych, a także umożliwienie osobom z zaburzeniami psychicznymi funkcjonowania w środowisku pozbawionym obaw i braku tolerancji,
- pikniki mające na celu integrację osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym,
- wystawy i koncerty prezentujące twórczość osób z zaburzeniami psychicznymi w środowisku lokalnym.

Cel 4 . Wsparcie dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi:

W ramach celu 4 preferowane będą następujące działania:

- rozwój nowych form i metod wsparcia środowiskowego dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi,
- spotkania terapeutyczne mające na celu wzmocnienie oraz poprawę relacji członków rodzin z osobami z zaburzeniami psychicznymi,
- szkolenia, kursy i warsztaty dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi, służące nabyciu niezbędnej wiedzy i umiejętności w radzeniu sobie z chorobą i jej objawami w życiu codziennym,
- tworzenie i wsparcie grup samopomocowych dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi,
- tworzenie grup wsparcia dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi.

III. PODMIOTY, KTÓRE MOGĄ UBIEGAĆ SIĘ O DOFINANSOWANIE

O dofinansowanie projektów zgłaszanych do otwartego konkursu ofert w ramach Programu, mogą ubiegać się:

1. Jednostki samorządu terytorialnego, które realizują zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej organizując na obszarze swojego działania oparcie społeczne dla osób, które z powodu występujących u nich zaburzeń psychicznych mają trudności w życiu codziennym.
2. Podmioty, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, które mogą uczestniczyć w otwartych konkursach ofert o dofinansowanie programów i projektów, wynikających z lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych.

IV. REALIZATORZY PROGRAMU ORAZ ICH ZADANIA

Realizacja zadań Programu będzie prowadzona na trzech szczeblach:

1. Szczebel centralny:

a) Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z następującym zakresem zadań:

- przeprowadzanie otwartego konkursu ofert ogłaszanego corocznie przez Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej,
- bieżący monitoring realizacji Programu,
- przygotowywanie informacji (sprawozdania) z realizacji Programu,
- dokonanie oceny sposobu realizacji Programu pod kątem wprowadzenia ewentualnej jego modyfikacji.

b) Biuro Kontroli, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej:

- kontrola wybranych podmiotów realizujących zadania w ramach Programu w zakresie oceny prawidłowości wykonania umów zawartych z Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

2. Szczebel wojewódzki – Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich z następującym zakresem zadań:

- a) współdziałanie w procedurze otwartego konkursu ofert, ogłaszanego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakresie:
 - oceny wniosków konkursowych pod względem formalnym,
 - oceny wniosków pod względem merytorycznym,
 - opiniowanie wniosków konkursowych: opinia Wojewody (Dyrektora Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego z upoważnienia Wojewody) dotycząca zasadności wniosku (krótki opis zakresu rzeczowego wniosku, doświadczeń podmiotu

i efektów jego działalności na rzecz regionu, prawidłowości rozliczeń i wykorzystania dotacji udzielonych w latach poprzednich),

b) wyboru 8 najwyżej ocenionych projektów spośród zgłoszonych do konkursu i przesłanie ich do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

3. Szczebel lokalny – Podmioty, które otrzymały dofinansowanie w ramach Programu - z następującym zakresem zadań:

- realizacja projektu poprzez wykonanie zakresu rzeczowo-finansowego oferty konkursowej przyjętej w danym roku przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej do dofinansowania,
- przygotowanie sprawozdania merytoryczno-finansowego ze zrealizowanych zadań.

V. GŁÓWNE ZASADY REALIZACYJNE PROGRAMU

Program będzie realizowany w oparciu o następujące zasady:

- **Zasada nr 1 - Konkursowa formuła wyboru** – oznacza to otwarty konkurs ofert i wybór nowatorskich projektów zgłaszanych przez podmioty uprawnione do udziału w tym Programie,
- **Zasada Nr 2 – Limit ilościowy projektów** – oznacza to, że podmioty uczestniczące w tym Programie mogą przedkładać w danym roku budżetowym tylko jeden projekt, który może w drodze konkursu uzyskać dofinansowanie ze środków budżetowych Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jakimi on dysponuje w części 44 – zabezpieczenie społeczne,
- **Zasada Nr 3 – Maksymalna kwota dofinansowania** - oznacza to uzyskanie przez podmioty wyłonione w drodze konkursu dofinansowania w kwocie nie mniejszej niż 30 000 zł i nie przekraczającej 100 000 zł.,
- **Zasada Nr 4 – Procentowy podział finansowania projektów** – oznacza, że koszty realizacji projektów będą dofinansowywane do wysokości 80% kosztów całkowitych projektu, co oznacza konieczność dysponowania przez podmiot składający ofertę konkursową własnym wkładem finansowym w wysokości minimum 20% kosztu całkowitego projektu (wkład osobowy – praca społeczna członków i wolontariuszy, może być wliczona do wkładu własnego, przy czym nie może być ona wyższa niż 20 % wkładu własnego).

VI. FINANSOWANIE PROGRAMU

1. Dofinansowane będą koszty Programu związane z:

- a) poszerzaniem kompetencji osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie ich społecznego funkcjonowania,
- b) poprawą jakości i dostępności do różnych ofert oparcia społecznego,
- c) wspieraniem naturalnych ogniw oparcia społecznego (np. rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi),
- d) zakupem sprzętu i urządzeń potrzebnych do zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi koniecznego wsparcia jeśli nie można uzyskać dofinansowania z innych źródeł np. PFRON na ww. sprzęt - kwota dofinansowania nie większa niż 10% kosztów projektu,
- e) szkoleniem osób zajmujących się wspieraniem osób z zaburzeniami psychicznymi.

2. Kwoty dofinansowania Programu nie mogą być przeznaczone na:

- a) spłatę zaległych zobowiązań finansowych, wynikających z bieżącej, statutowej działalności wykonawcy projektu,
- b) pokrywanie niektórych bieżących kosztów funkcjonowania projektodawcy, takich jak: czynsz, energia elektryczna, opłaty telefoniczne, z wyjątkiem tych nakładów, które ponoszone są w bezpośrednim związku z realizacją projektu,
- c) pokrywanie wydatków związanych z zakupem nieruchomości oraz realizacją robót budowlano-montażowych lub innych prac adaptacyjnych związanych z przyszłą działalnością projektodawcy,
- d) pokrywanie wydatków poniesionych przed dniem podpisania umowy,
- e) zakup środków trwałych (wydatki powyżej 3,5 tys. złotych).

VII. ZASADY SKŁADANIA OFERT

1. Oferty konkursowe należy składać wyłącznie na formularzu oferty określonym w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie wzoru oferty i ramowego wzoru umowy dotyczących realizacji zadania publicznego oraz wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1300).
2. Oferty, o których mowa w pkt 1 wraz z załącznikami należy przesłać listem poleconym do Wydziału Polityki Społecznej właściwego Urzędu Wojewódzkiego.
3. Jeden podmiot może złożyć tylko jedną ofertę.

4. Złożone oferty nie podlegają uzupełnieniu ani korekcie.
5. Złożenie oferty na wsparcie finansowe projektu nie jest równoznaczne z zapewnieniem przyznania dotacji lub przyznaniem dotacji we wnioskowanej wysokości.
6. Oferty niekompletne lub złożone na niewłaściwym formularzu nie będą rozpatrywane.
7. Oferty podmiotów, które nie rozliczyły w sposób prawidłowy przyznanej dotacji na realizację zadania publicznego w roku poprzednim, nie będą podlegały ocenie przez Komisję Konkursową.
8. Od decyzji Komisji Konkursowej MRPiPS nie przysługuje odwołanie.
9. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zastrzega sobie prawo odwołania konkursu bez podawania przyczyn.
10. W przypadku uwolnienia środków wynikającego z:
 - rezygnacji z realizacji zadania przez podmiot, którego projekt otrzymał dofinansowanie,
 - rezygnacji z części dofinansowania przez podmiot, który otrzymał dofinansowanie, w ramach kompetencji Ministra pozostaje możliwość dofinansowania projektów do limitu uwolnionych środków.
11. Minister podejmuje decyzję, o której mowa w pkt 10 i wybiera do dofinansowania oferty, które zostały pozytywnie ocenione pod względem formalnym i najwyżej ocenione pod względem merytorycznym oraz nie zostały dofinansowane z uwagi na wyczerpanie środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu.
12. Oferty, o których mowa w pkt 12 muszą zostać zrealizowane w warunkach ograniczeń finansowych i w czasie krótszym niż przewidziano w ofercie.
13. W przypadku niewyczerpania środków finansowych przewidzianych w danym roku na realizację Programu oraz braku możliwości podpisania umów z powodu, o którym mowa w pkt 7, komisja konkursowa zwraca się do Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich o nadesłanie 3 kolejnych najlepiej ocenionych ofert oraz ogłasza nowy termin rozstrzygnięcia konkursu.

VIII. TRYB REALIZACJI PROGRAMU

1. Program wchodzi w życie w dniu podpisania i obowiązuje do czasu ustanowienia nowego Programu lub jego modyfikacji.
2. Szczegółowe terminy oraz zasady przyznawania dotacji i składania ofert związanych z konkursem realizowanym w ramach Programu będą w każdym kolejnym roku jego

obowiązywania podawane w ogłoszeniu o konkursie ofert. Ogłoszenie o konkursie ofert będzie publikowane:

- na stronie internetowej Ministerstwa,
 - w Biuletynie Informacji Publicznej,
 - na tablicy ogłoszeń w siedzibie Ministerstwa.
3. Komisja Konkursowa ds. Oceny Ofert (dalej: Komisja) będzie co roku powoływana przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W pracach Komisji będą brali udział przedstawiciele Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz podmiotów, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, którzy przyjmą zaproszenie do udziału w pracach i spełnią wymogi określone w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1817 z późn. zm.).
 4. Komisja przygotowuje listę rankingową najwyżej ocenionych ofert i przedstawi ją do akceptacji Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
 5. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zaakceptuje listę najwyżej ocenionych projektów.
 6. Wyniki otwartego konkursu ofert będą zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Biuletynu Informacji Publicznej, a także na tablicy ogłoszeń w siedzibie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

IX. MIERNIKI

W ramach Programu, rocznie wsparcie otrzyma maksymalnie 100 podmiotów, instytucji działających na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Działania realizowane w ramach projektów dofinansowanych w danym roku przyczynią się do osiągnięcia następujących mierników określonych dla poszczególnych celów Programu:

Lp.	Cel szczegółowy	Mierniki dla założonych celów i wartości docelowe
1	Aktywizacja społeczna, psychiczna oraz fizyczna osób z zaburzeniami psychicznymi.	Liczba osób objętych działaniami w ramach celu - min. 100 osób
2	Zwiększenie różnorodności i poprawa jakości usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.	Liczba innowacyjnych działań zwiększająca różnorodność świadczonych usług – min. 10

3	Integracja osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym.	Liczba przeprowadzonych przedsięwzięć o charakterze integracyjnym – min. 40 przedsięwzięć
4	Wsparcie dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi.	Liczba przeprowadzonych szkoleń, kursów i warsztatów – min. 15

X. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Zakłada się, że w wyniku wsparcia przez Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego realizacji projektów związanych z organizowaniem oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi – następować będzie:

1. Dalszy rozwój, a także rozszerzenie oferty oparcia społecznego w środowisku lokalnym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
2. Integracja społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi.
3. Poszerzenie wiedzy, umiejętności radzenia sobie z problemami życia codziennego rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi.
4. „Otwieranie” środowisk lokalnych na problemy i potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi.
5. Profesjonalizacja usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi dzięki szkoleniom i kursom dla kadry pracującej z ww. grupą klientów.